

Parti İçi Muhalefet Agonistik Demokrasi Örneği Midir?

Muazzez Özdemir¹

Özet

Agonistik demokrasi, liberal demokrasinin krizine bir çözüm önerisi olarak Chantal Mouffe ve Ernesto Laclau tarafından kavramlaştırılmıştır. Agonistik demokrasi, antagonizma ve hegemonya olmak üzere iki temel kavram üzerine odaklanmaktadır. Agonistik demokrasi antagonizmaların agonizmaya dönüştürülmesini ifade eder. Ehlileştirilmiş antagonizmayı, çatışmalı konsensüsü, farklılıkları tanımayı ve kabullenmeyi, siyasi alanda çoğulcu demokrasiyi savunmaktadır. Çalışmada, parti içi muhalefet agonistik demokrasi örneği midir? sorusuna yanıt aranmaktadır. Parti içi muhalefet agonistik demokrasi ile bağdaşmakta fakat uygulamada farklılıklar olması açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışmanın yöntemi literatür taraması, sosyal medya analizi, gazete ve demeçler derlemesi, parti tüzüğü incelemesi üzerine oluşturulmuştur. Çalışma konusunun daha önce çalışılmamış olmasından dolayı ulusal yazına katkı sağlaması beklenmektedir.

1. Giriş

Agonistik demokrasi, liberal demokrasinin krizine bir çözüm önerisi olarak Chantal Mouffe ve Ernesto Laclau tarafından kavramlaştırılmıştır. Antagonizma ve hegemonya kavramları agonistik demokrasinin temel kavramlarını oluşturmaktadır. Mouffe, agonistik demokrasi modelini oluştururken toplum içinde var olan antagonizmalardan yola çıkmıştır (Mouffe, 2015: 16). Antagonizma; “düşmanlık, karşıtlık” gibi kavramlar ile ifade edilebilir. Antagonizma taraflar arasındaki şiddetli çatışmayı ifade ederken, agonistik demokrasi ise çatışmaların şiddete dönüşmediği, farklılıkların kabul edildiği, çatışma ortamının oluşturulduğu ve sürdürüldüğü, çoğulcu bir demokrasi anlayışını savunmaktadır. Agonistik

1 Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Alaçam Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, muazzez.erken@omu.edu.tr, Orcid ID:0000-0003-4247-045X.

demokrasi antagonizmaların agonizmaya dönüştürülmesini ifade eder. Ehlileştirilmiş antagonizmayı, çatışmalı konsensüsü, farklılıkları tanımayı ve kabullenmeyi, siyasi alanda çoğulcu demokrasiyi savunmaktadır.

Bu çalışma, agonistik demokrasi kavramını ve agonistik demokrasinin parti içi muhalefet ile ilgisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, parti içi muhalefet agonistik demokrasi örneği midir? sorusuna yanıt aranmaktadır. Parti içi muhalefet agonistik demokrasi ile bağdaşmakta fakat uygulamada farklılıklar olması açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışmanın temel savı, Türkiye’de parti içi muhalefetin agonistik demokrasi örneği olarak ifade edilemeyeceğidir.

Çalışmanın yöntemi literatür taraması, sosyal medya analizi, gazete ve demeçlerin derlemesi, parti tüzüğü incelemesi üzerine oluşturulmuştur. Çalışma konusunun daha önce çalışılmamış olmasından dolayı ulusal yazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır: Çalışmada öncelikle agonistik demokrasinin kavramsal olarak analizi yapılmıştır. Agonistik demokrasinin temel kavramları, önermesi, amacı, kimler tarafından kavramsallaştırıldığı ve eleştirileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise parti içi muhalefet açıklanırken partiler ve parti yönetimi uygulamalarından faydalanılmıştır. Partilerin sıralamasında alfabetik sıralama tercih edilmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Halkların Demokratik Partisi (HDP), İyi Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ele alınmıştır. Söz konusu partilerin içinde yer alan aynı görüşe sahip olmayan kişilerden hareket edilerek parti uygulamaları ifade edilmeye çalışılmıştır.

2. Agonistik Demokrasi

Agonistik demokrasi kavram olarak Chantal Mouffe ve Ernesto Laclau tarafından oluşturulmuştur. İkisine göre, toplumsal özgül olma durumu iki taraflı etkileşim ile birlikte birbirlerini kendi hegemonya alanlarına ekleme çabası göstermektedirler (Laclau ve Mouffe, 2017: 214-215). Mouffe ve Laclau tarafından ortaya atılan agonistik demokrasinin temelleri 1985 tarihinde basılan “*Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*” adlı eserde ortaya konulmuştur. Adı geçen eserde özgürlükçü, gerçekçi ve çoğulcu bir demokrasi teorisi oluşturabilmek adına hegemonya kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır (Laclau ve Mouffe, 2017: 29-149). Agonistik demokrasinin temel kavramları, antagonizma ve hegemonyadır (Laclau ve Mouffe, 2017: 216-229).

Mouffe ve Laclau’nun hegemonya kavramı, toplumun henüz tamamlanmamış olan karakterini vurgulamaktadır. Bu yönü ile toplumsal

özgül olma durumu iki taraflı etkileşim ile birlikte birbirlerini kendi hegemonya alanlarına eklemleme çabası içindedirler. Bu bir hegemonik çaba olarak adlandırılır. Bu çabada hegemonik güç ve hegemonize edilen unsur aynı düzleme gelecektir. Bu düzlem sabitleştiren bir düğüm noktası olarak ifade edilmektedir (Laclau ve Mouffe, 2017: 214-215). Bu eklemlemeler sonucunda hegemonik güç ayrı, farklı ya da değişmeden kalamayacaktır (Laclau ve Mouffe, 2017: 258).

Antagonistik yapı ve antagonistik boyut her zaman vardır. Mouffe tarafından önerilen agonistik model de toplumun yapısını inşa eden hegemonik eklemlemeler koşullu bir yapıdadır. Bu yapılar agonistik model içinde parçalara bölünerek değişebilir bir yapıya sahiptir (Mouffe, 2017: 35). Mouffe, *“her kurulu düzen siyasidir ve siyasi her düzende bir iktidar ilişkisi vardır. İktidar ilişkisi olan her ortamın doğasında da hegemonik bir yapılanma vardır ve bu durum bir konfigürasyondur. Bundan dolayı da dönüştürülebilmesi mümkündür”* ifadeleri ile durumu özetlemektedir (Mouffe, 2017: 151-152).

Mouffe, agonistik demokrasi modelini oluştururken toplum içinde var olan antagonizmalardan yola çıkmıştır (Mouffe, 2015: 16). Antagonizma, kavram olarak ilk defa Antik Yunan kaynaklarında “antagonistes” şeklinde kullanılmıştır (oxforddictionaries, 2022). “Birine karşı yarışmak” anlamına gelen antagonizma kavramı, Fransızca olan “antagonisme” sözcüğünden dilimize geçmiştir. Türkçede; “zıtlık, tezat ve karşıtlık” olarak kullanılmaktadır (TDK, 2022).

Agonistik demokrasi modelinin çıkışını oluşturan antagonizma kavramı “zıtlık, tezatlık, düşmanlık ve rekabet” gibi anlamlar içerir. Antagonizma kavramı toplumun sınırları olduğunu ya da toplumun imkânsız olduğunu ifade etmektedir. Buna ilaveten antagonizma kavramı karşıt unsurları kabul etmeyen ve dışlayan bir kimlik oluşumuna işaret eder, böylece antagonizma kavramı toplumun bütünleşmesinden ziyade bölünmesine sebebiyet vermektedir (Laclau ve Mouffe, 2017: 253). Antagonizmalar çatışmalı alanları ifade ederler. Mouffe, agonistik demokrasi teorisinde çatışmayı ehlileştirmeyi ve demokratik radikalleşmeyi amaçlamaktadır. Mouffe bu noktada sivil toplum hareketlerinin; siyasi partilerle, devletle ve farklı olan kesimlerle birlikte hareket etmesi gerektiğini ve örgütlenilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır (Mouffe, 2015: 155-156). Mouffe, antagonizma kavramını düşmanlar arasında oluşan şiddet içeren bir çatışma olarak tanımlamaktadır (Mouffe, 2015: 27-28). Mouffe’ un düşman kavramı bizden olmayanlar olarak ifade edilmektedir.

Mouffe, antagonizma yapılarının göz ardı edilerek gerçekçi bir konsensüs oluşturulabileceği amacını demokrasiye bir tehdit olarak adlandırmaktadır

(Mouffe, 2002: 33). Mouffe'a göre bazı konularda uzlaşma gereklidir. Agonistik demokrasi modelinde, meşruiyet konusunda ve etik politik noktasında uzlaşma gereklidir. Fakat muhalefetin öncelik ettiği "çatışmalı konsensüs" modelini önermektedir (Mouffe, 2015: 25-29). Antagonizmada yer alan ilişki dost düşman ilişkisi olarak adlandırılmamalıdır. Dost düşman ilişkisinden ziyade biz ve onlar kavramlarının varlığına odaklanılmalıdır. Bu yapıda iki taraflı bir kabullenme ve muhaliflik mevcuttur. Çatışmalı konsensüsün önemli olduğunu, farklılıkların yorumlamada bile oluşabileceğini ifade etmektedir (Mouffe, 2015: 158). Mouffe'a göre siyasetin tek bir amacı yoktur. Tek bir modelle konsensüse varılamaz. Bu durum muhalefeti ortadan kaldırır. Muhalefet ortadan kalkarsa beraberinde şiddet içeren antagonizmalar oluşacaktır (Mouffe, 2015: 40). Bu yüzden agonistik demokrasi antagonizmaların ehlileştirilmesi noktasında önemli bir alternatiftir.

Antagonizmalar, hegemonik yapıların ortaya çıkmasını sağlayan, onlara imkân veren kurucu unsurlardır (Laclau ve Mouffe, 2017: 229). Kitle iletişim araçları ve modernleşme ile birlikte yeni antagonizmalar oluşmuştur. Yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılan ekolojik hareketler, otoriter rejim karşıtı hareketler, ırkçılık karşıtı hareketler ve feminist hareketler, yeni antagonizmalara örnek gösterilebilir (Laclau ve Mouffe, 2017: 245-249). Yeni antagonizmaların oluşumunda Z kuşağı olarak adlandırılan gençlerin rolü önemlidir (Laclau ve Mouffe, 2017: 252).

Agonistik demokrasi, toplum içinde yer alan farklı kesimlerin güç odaklarını oluşturan çeşitli bireylerin ve grupların katılımının geniş tutulmasını gerektirir (Wingenbach, 2011: 105). Konu ile ilgili olarak Disalvo; agonistik demokrasi isteyenlerin, toplumda tartışma yapılabilecek alanları oluşturmalarının gerekli olduğunu ifade etmektedir (Disalvo, 2010). Toplumda tartışma yapılan bu alanlar, farklı kesimlerin birlikte yaşamasını olanaklı kılmakta ve "agonistik kamusal alanlar" olarak adlandırılmaktadır (Keyman, 1999: 152).

Mouffe'a göre, demokratik siyaset dışlanma olmayan uzlaşma demek değildir. Hayatın her alanında olduğu gibi siyasette de biz ve onlar ayrımı vardır. Biz ve onlar ayrımı kabul edilmeli ve bu ayrımın çoğulculuğa uygun bir şekilde yapılması sağlanmalıdır. Siyasi kimliğin temelinde farklılığın olması gerektiği bilinmeli ve bizi biz olmaya yönlendirenin öteki kavramı olduğunun farkında olunması şarttır. Bir toplumun içinde antagonizmaların varlığı baştan kabul edilmelidir (Mouffe, 2015: 24-25).

Demokraside önemli olan çoğunluk ya da azınlık yönetimi değil farklılıktır. Çatışmalı bir alan oluşturmak ve bu alanın devamını sağlamak

agonistik demokrasi açısından önemlidir. Dost düşman yerine biz ve onlar kavramı yaygınlaştırılmalı, düşman olarak değil rakip anlayışı ile hareket edilmeli, devlette buna müsaade etmelidir. Agonistik demokrasi modelinde Mouffe' un amacı, antagonizmaları yok edip ortadan kaldırmak değil antagonizmaları ehlileştirmektir (Mouffe, 2017: 154). Mouffe tarafından önemli görülen bir diğer nokta, siyasete duygu ve tutkuların katılmasının gerekli olmasıdır (Mouffe, 2015: 26). Mouffe tarafından kavramsallaştırılan agonistik demokrasi modelinde önemli olan tek seslilik değil farklı söylemlere siyasi alan içinde yer vermektir (Mouffe, 2002: 44).

Agonistik demokrasi modeli, toplumsal eşitsizlikler temel alınarak oluşturulan yeni aktörlerin siyasi alandaki mücadelelerini konu edinmektedir. Siyasetin devamı için çoğulculuk gerekli görülmektedir. Çoğulculuğun sağlanması için ise antagonizmaların yerini, "ehlileştirilmiş çatışma" olarak adlandırılan agonistik demokrasi modeline bırakması önerisinde bulunmaktadır (Simons, 2005: 153). Agonistik demokrasi modelinin temel unsurları, "farklılığın ve eşitsizliğin farkına varmak, söylem vasıtasıyla farklılıklara dayanan özne konumlarının oluşturulması, biz ve onlar ayrımının yapılması, özne konumları arasında gerçekleştirilen eklemleme pratikleri ve hegemonya mücadeleleri" olarak ifade edilmektedir (Mouffe, 2005: 227; Laclau ve Mouffe, 2010: 169).

Agonistik demokrasi, müzakereci demokrasi modeline karşıt olmakla beraber; çekişmeyi, demokratik tartışmayı ve karşıt görüşleri ön planda tutmaktadır (Lowndes ve Paxton, 2018: 690; Mouffe, 1999: 745). Agonistik demokrasi modeli, çoğulcu ve farklı bakış açılarına olanak sunar. Mouffe tarafından oluşturulan agonistik demokrasi modelinde farklı ve karşıt siyasi görüşler birbirini tanımakta ve her iki tarafta birlikte var olmaktadır (Martin, 2013; Ploger, 2004). Burada anlatılmak istenen şey aslında politik çoğulculuktur. Politik çoğulculuk ise iki taraflı anlayış ve karşıdaki kişinin düşüncesini tanıma ile mümkün olmaktadır.

Agonistik demokrasi modelinde karşıt görüşlerin meşruluğu vurgulanmaktadır. Agonistik demokrasi modelinin özünde demokratik çekişmeye dayanan yapıcı bir söylem yer almaktadır (McClymont, 2011: 245). Lowndes ve Paxton, agonistik demokrasiyi "contestation (çekişme)", "contingency (olumsallık)" ve "interdependence (karşılıklı bağlılık)" olarak üç ön koşula bağlamaktadır (Lowndes ve Paxton, 2018: 695). Contestation (çekişme), ön koşulu yapıcı söylem ve inovasyonu beraberinde getirir. Çekişme olmayan toplumlarda katılım azalır, siyasal ilgisizlik artar. Çekişme sadece siyasal kimlik oluşumunda önemli değil, aynı zamanda kişisel kimlik (identity) oluşumunda da önem arz etmektedir. Agonistik düşünceye sahip

olanlar her şeyi tartışmaya açtıkları için onlara göre evrensellik, tarafsızlık ve gerçeklik yoktur. Contingency (olumsallık) anlayışının temelinde demokratik dışlanmayı aşmak ve çoğulculuğu oluşturmak mevcuttur. Olumsuzluk anlayışı tartışma, denetleme ve eleştiriye zemin oluşturmaktadır (Lowndes ve Paxton, 2018: 695). İnterdependence (karşılıklı bağıllık), kişilerin benliği ve kimliğinin oluşumunda karşılığın ve karşılıklı ilişkilerin olduğu fikrini ifade etmektedir (McAuliffe ve Rogers, 2019: 310). Bu bağlamda agonistler için kimlik, karşılıklı bağıllık üzerine kurulmuştur. Her demokraside vatandaşlar birbirlerine bağlıdır. Bu bağıllık içinde egemenliği denetleme ve egemen güç oluşturma için karşılıklı bağıllık esastır (Lowndes ve Paxton, 2018: 695).

Lowndes ve Paxton, politik katılımı desteklemek için “mükemmeliyetçi agonizm, çekişmeli agonizm ve kapsayıcı agonizm” olmak üzere üç yaklaşım öne sürer. Bu yaklaşımların temelinde vatandaşın fikirlerini beyan etmesi ve fikirlerini harekete taşıması amaçlanmaktadır (Lowndes ve Paxton, 2018: 696). Mükemmeliyetçi agonizm (perfectionalist agonism), farklı görüşlere sahip olan vatandaşların arasında sıralama yapmayı ifade eder. Mükemmeliyetçi agonizm yaklaşımında, vatandaşları birleştiren; vatandaşların paylaştığı değerlerin ortaklığı değil, süreçte müşterek olarak birlikte yer almak ve sürece dâhil olmaktır (Owen, 1995). Çekişmeli agonizm (adversarial agonism), çoğulcu değerler arasında karar vermeyi ifade etmektedir. Bu yaklaşımda, vatandaşların rahatça çekişmelerini gerçekleştireceği demokratik alanların olması gereklidir. Çekişmeli agonizm kurumlarında karşıt görüşlerin meşruluğu esastır. Bu yüzden çekişmeli alanların teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Bu alanlar referandum ve vatandaş meclisleri aracılığı ile oluşturulabilir. Çekişmeli agonizmde evrensellik ve doğruluk iddiası yoktur, karşıtlığın ön planda olduğu çoğul siyasi kimliklerin oluşumu ve yakınlaşmasını iddia eder (Martin, 2013; McAuliffe ve Rogers, 2019: 317). Kapsayıcı agonizm (inclusive agonism), farklı görüşe sahip olan vatandaşlara görüşlerini ifade edebilmeleri için bir alan oluşturmayı, farklı görüşlerin demokratik siyasete katılmasını amaçlamaktadır (Lowndes ve Paxton, 2018: 696).

Agonistik demokrasinin amacı, antagonizmaları yok etmek değil, antagonizmaları agonizmaya dönüştürmek ya da ehlileştirmiş antagonizmayı oluşturmaktır (Mouffe, 2000: 15). Agonistik demokrasi modelinde öngörülen şey, düşmanların aralarında olan bir çatışma ortamı oluşturmak değil, rakipler arasında çekişmeli bir mücadele oluşturmaktır (Mouffe, 2002: 119). Demokraside var olan biz ve onlar karşıtlığını ortadan kaldırmayı amaçlamaz, biz ve onlar ayrımının tesis edilme şekline odaklanır ve duyguların demokrasi içinde olması gerektiğini savunur (Mouffe, 2015: 27-29).

Agonistik demokrasinin esas düşüncesi, otoriter olan yönetim şekillerinin reddetmiş olduğu “çatışmaları” kabul edilebilir kılmaktır (Mouffe, 2000: 16). Mouffe’a göre agonistik demokrasilerde antagonizmalara politik bir yer oluşturmak önemlidir (Mouffe, 2002: 117).

Agonistik demokrasi modelinin temel eleştirisi, liberal ve müzakereci demokrasiye yöneliktir. Uzlaşmaya dayalı bir sistemin her zaman mümkün olamayacağını savunmaktadır (Crowder, 2006: 3). Temsili demokrasiyi ahlaki açıdan eleştiren müzakereci demokrasiyi eleştirmekte ve ahlaki çıkar ve iktidar maskesi olarak ifade etmektedir. Agonistik demokrasiye göre ahlak tehlikelidir ve antagonizmaya dönüşebilir. Agonistik demokrasi temelde antagonizmayı ve çoğulculuğu vurgulamaktadır.

Agonistik demokrasinin temel önermesi, çatışma ortamının siyaset içinde temel öge olması ve çatışmanın devamlılık arz etmesi gerektiğidir. Agonistik demokrasi de çatışma kaçınılmazdır ve her zaman uzlaşma mümkün değildir. Çoğulcu bir demokrasinin olması gerektiğini savunmaktadır. Kamusal alan içinde tek bir konsensüse ulaşmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir (Mouffe, 1999: 756).

Agonistik demokrasinin iktidarı ortadan kaldırmak ya da yok etmek gibi bir hedefi yoktur. Hedefi, çok sayıda demokratik sesin iktidar arenasına girecek kadar güçlenmesini sağlamaktır. Yani iktidarda çok sesliliği savunmaktadır. Agonistik demokrasi anlayışına göre, demokrasi tam olarak hiçbir zaman kurulamaz. Agonistik demokrasi için çatışma oluşturmak ve çatışmalara bir alan açmak daha önemlidir. Mouffe toplumun her kesiminde var olan biz ve onlar ayrımını kabul etmektedir. Fakat biz ve onlar ayrımının kesinlikle şiddet içermeyen bir şekilde oluşması gerektiğini işaret etmektedir (Mouffe, 2013: 19). Bir sonraki bölümde, Türkiye’deki ana siyasal partilerin agonistik demokrasiyi ne kadar benimsedikleri parti içi muhalefet üzerindeki pratikleri aracılığıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

3. Parti İçi Muhalefet

Parti içi muhalefet bölümünde partiler ele alınmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Halkların Demokratik Partisi (HDP), İyi Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ele alınmıştır. Adı geçen partilerde muhalif olanlar, partiden ihraç edilenler, görevden alınanlar, susturulanlar ya da istifaya zorlananlar ele alınmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi içinde istemeyerek de olsa istifasını açıklayan ve bir dönem Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olan Ahmet Davutoğlu ele alınmıştır. HDP’de ise iki isim ön plana çıkmış, Mehmet Ali Aslan ve Ayhan Bilgen ele alınmıştır. MHP yönetiminde muhalif kesim olarak adlandırılan genel başkan seçimi yapmak ve genel başkan

değiştirmek isteyen grup içinde yer alan Meral Akşener, Ümit Özdağ, Nuri Okutan, İsmail Ok ve Yusuf Halaçoğlu gibi isimler MHP'den ihraç edilmiştir. MHP'den ihraç edilen isimler, Meral Akşener ve Koray Aydın önderliğinde İyi Parti'yi kurmuş ve İyi Parti'nin kurucu üyeleri olmuşlardır. İyi Parti içinde yer alan ve son zamanda görev değişikliği yapılan Koray Aydın ve Yavuz Ağralıoğlu'na da yer verilmiştir.

3.1. Ahmet Davutoğlu (AKP)

Davutoğlu, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bir dönem genel başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti başbakanı olarak görev yaptı. Davutoğlu, "partinin genel ilke ve esaslarına aykırı davrandığı ve basında partiyi inciten açıklamalar yapması" sebebiyle AK Parti Merkez Yürütme Kurulu tarafından partiden kesin ihraç talebiyle disipline gönderildi. Ahmet Davutoğlu ile birlikte Davutoğlu'nun kadrosunda yer alan 3 vekilde² ihraç talebi ile disiplin kuruluna gönderildi (Euronews, 2019).

Davutoğlu, Ak Parti yönetiminin önceliklerinin, söylemlerinin ve politikalarının değiştiğini iddia ederek, ihraç kararı çıkmadan istifa etmeye karar verdi ve 13 Eylül 2019 tarihinde ofisinde düzenlemiş olduğu basın toplantısında istifasını kamuoyuna beyan etti. Davutoğlu ile birlikte ihraç talebi ile disiplin kurula sevk edilen 3 vekilde partiden istifa ettiğini açıkladı. Bunlara ilaveten Nedim Yamalı, Selim Temurci ve Feramuz Üstün de Adalet ve Kalkınma Partisi'nden istifa ettiğini açıkladı (AA, 2019).

Davutoğlu, 18 yıl boyunca Ak Parti'de yer aldığını, Ak Parti'nin artık dar bir kadro tarafından yönetildiğini belirterek istifasını açıkladı. Davutoğlu, partinin kendi adına yapmış olduğu işlemlerin hukuki olmadığını ve bir senaryodan ibaret olduğunu ifade etti. Kendisinin AKP ile birlikte iki kere seçim savaşı verdiğini, en yüksek oy oranı ile genel başkan olduğunu ve AKP'nin vefalı kitesinin kendi seçtiği genel başkanının ihraç edilmesini görmesine izin vermemek adına yıllarını verdiği partiden istifa ettiğini duyurdu (BBC, 2020).

Davutoğlu, AKP'den ayrıldıktan sonra siyasi bir oluşum içine girdi. 12 Aralık 2019 tarihinde Gelecek Partisi Ahmet Davutoğlu önderliğinde kuruldu. 19 Aralık 2019 tarihinde 132 kurucu üye tarafından gerçekleştirilen kurucular kurulu toplantısında oyların hepsini alarak Davutoğlu, Gelecek Partisi'nin Kurucu Genel Başkanı seçildi (Gelecek Partisi, 2022). Davutoğlu, Gelecek Partisi Genel Başkanı olarak siyasi hayatına devam etmektedir.

2 Ayhan Sefer Üstün, Selçuk Özdağ ve Abdullah Başçı.

3.2. Mehmet Ali Aslan (HDP)

Mehmet Ali Aslan, HDP’de önce Mardin Milletvekili sonrasında ise Batman Milletvekili olarak görev yapmıştır. 25 Kasım 2019 tarihinde otel odasında bir basın toplantısı gerçekleştirmiş ve partiden istifa ettiğini kamuoyuna duyurmuştur. HDP yönetiminin bir süredir ayrımlaştırıcı ve ötekileştirici bir politika izlediğini ve kendisinin “nasıl olsa bir gün düzelir” diyerek karşıladığını fakat düzelmediğini hatta ileri giderek parti örgütlenmesinden sorumlu olan genel başkan yardımcısının şahsına ve halkına yapmış olduğu hakaretvari söylemlerin ve ötekileştirici tutumların ileri seviyede olmasından dolayı partiden ayrıldığını ifade etmiştir. Ayrıca HDP’nin 2017 yılından itibaren ilkelerinden saptığını ve şahsının ötekileştirilip yalnız bırakıldığını, adına yapılan itibarsızlaştırma kampanyalarının parti yönetimi tarafından sessizlikle karşılanması kendisini rahatsız etmiş ve partiden ayrılma noktasına getirmiştir. Parti içinde yer alan kişilerin ya da grupların bu şekilde davranmalarının parti içinde hoş görülüyor olması kendi perspektifinden kabul edilemez olduğunu sözlerine eklemiştir. Partinin iç entrikalardan dolayı yıprandığını, halkın desteğini kaybettiğini hatta 37 belediyenin bu durumlardan dolayı yerel seçimlerde kaybedildiğini iddia etmiştir. “HDP’nin kendi temeline, örnek aldığı halkın değerleri ve gelenekleri ile arasını açarak, sermayesini büyük ölçüde tüketmiştir. Halkının rotasını izlemeyi bırakmış bazı marjinal grupların rotasını izlemeye başlamıştır” diye ekleyerek parti içerisindeki görev ve sorumluluklarından ayrıldığını beyan etmiştir (Bişkin, 2019).

HDP Tunceli milletvekili ve aynı zamanda partinin örgütlenmesinden sorumlu eş genel başkan yardımcısı olan Alican Önlü’nün sosyal medya üzerinden şahsına “HDP ve Demirtaş hakkında bir daha konuşmaması gerektiğini, ağzına yakışmadığını ve hem partiyi hem de Demirtaş’ı kirlettiğini, partinin dışında olmasının en hayırlısı olacağını” ima eden mesajlar attığını ifade eden Aslan, (Habertürk, 2019) şahsına yönelik bu durumlardan çok rahatsız olduğunu fakat parti yönetiminin onu yalnız bıraktığını ifade etmiştir.

Mehmet Ali Aslan, istifasını açıklarken HDP Genel Merkezi yönetimini eleştirmiştir. Aslan, ilke ve esaslarından uzaklaşan, çizgisini yitiren ve hizipçi kesimlerin görüş alanına giren partinin hali hazırdaki yönetimiyle birlikte düzgün yol almanın mümkün olmadığını, HDP’nin kendi temeline sahip çıkmadığını, örnek aldığı halkla arasını açtığını ve bundan dolayı da kredilerini büyük oranda tükettiğini ifade etmiştir. Halkın rotasının değil artık belirli bir kesimin rotasının belirleyici olduğunun da altını çizmiştir. Bu durumlardan ötürü parti içindeki bütün görevlerinden ayrıldığını beyan etmiştir (t24, 2019).

Aslan'ın partiden istifa etmesi üzerine partinin örgütlenmesinden sorumlu eş genel başkan yardımcısı olan Alican Önlü, "Aslan'ın son zamanlarda parti yönetiminin aldığı tüm kararlara aykırı hareket ettiğini, kesin ihraç talebiyle disiplin kuruluna gönderildiği günün ertesi günü istifa ettiğini" açıkladı (Bişkin, 2019).

HDP'den 25 Kasım 2019 tarihinde istifa eden eski Batman Milletvekili Mehmet Ali Aslan'ın Davutoğlu'nun kuracağı Gelecek Partisi'nde kurucular kurulu arasında geçtiği kulislere uzun süre konuşuldu fakat Mehmet Ali Aslan Gelecek Partisi'ne dâhil olmadı.

3.3. Ayhan Bilgen (HDP)

HDP'nin iki dönem Kars Milletvekilliği, parti yöneticiliği ve Kars Belediye Başkanlığı yapmıştır. Kars Belediye Başkanı olarak görev yaptığı dönemde "Kobani olaylarından" dolayı tutuklanmış, 9 ay cezaevinde tutuklu kalmış ve yerine kayyum atanmıştır. Kayyum atanmaması için çok direnmiş ama fikirleri uygulama alanı bulamamıştır. Tutukluluk sürecinde iken partisini ciddi şekilde eleştirmeye başlayan Bilgen, durumu yazdığı kitaplarına da yansıtmıştır. HDP'yi "tersine Türkiyelileşmekle" eleştirmiş ve 12 Aralık 2021 tarihinde HDP'den istifa etmiştir. Bilgen partiden istifa ettiğini sosyal medyadan yayınladığı bir mektupla duyurmuştur. Bilgen istifa mektubunda, "toplumsal endişeler ile 2007'de "bin umut" adaylığı ile tohumu atılan siyasi hayatını toplumsal endişeler ile sonlandırdığını ifade etmiştir. Parti yönetimine daha önce toplumsal eşitlik, eşitlik, özgürlük ve barış yanlısı olduğunu ve bu mücadeleleri alternatif alanlarda yürütmek istediğini belirtmiştir. Parti içinde her zaman ilke ve etik değerlere uyduğunu ayrılırken de bunları gözeteceğini ifade etmiş ve sözlerine partiden istifa ettiğini" ekleyerek mektubu sonlandırmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 2021).

HDP'den ayrılan Bilgen, "Türkiye'ye yeni bir siyaset zemini gerek" diyerek "sessiz çoğunluğun sesi" hareketini başlattı ve 31 Mart 2022 tarihinde Türkiye'nin Sesi Partisi'ni kurdu ve partinin genel başkanı oldu. Türkiye'nin Sesi Partisi, sessiz kitlelerin ve sessiz çoğunluğun siyasette aktif rol oynayacağı, kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortam oluşturmayı planlamaktadır (İstanbul BİA Haber Merkezi, 2021).

Ayhan Bilgen, siyaset içinde yeniden yapılanmaya ve yeni muhalefet tarzına ihtiyaç olduğunu, kaynakların nasıl kullanılması gerektiğinin bilinmesini, kimlik tartışmalarının değil taleplerin ön planda olması gerektiğini ifade etti. Toplumun ortak bir paydada buluşması gerektiğini, yaraların sarılmaya çalışılması gerektiğini, insanların ayrıma tabii tutulmadan belli bir bakış açısıyla değerlendirilmesini, toplumsal barışın önemli olduğunu ve tartışmayı

kimlik üzerinde yoğunlaştırmayan bir siyasi zemin inşa edilmesinin Türkiye için önem arz ettiğini dile getirdi. İçinde bulunulan siyasi ortamın belli temel ilkeler dahilinde yeniden inşa edilmesi gerektiğini ve temel ilkelerin müzakereci siyaset, toplumsal katılım ve sosyal adalet olması gerektiğinin altını çizdi (Uyar, 2021).

Bilgen, daha yapıcı ve uzlaşmacı bir siyasetin daha demokratik olacağını ve daha bütünleştirici bir yapı oluşturacağı kanaati ile hareket etmektedir. Bir kişinin siyasi arenada risk alması gerektiğini ve tartışmaya dahil olması gerektiğini ifade etmektedir. Birinin tartışmaya girdiği için dışlanmaması gerektiğini de vurgulamaktadır. Siyasete ve çözüme katkının ancak tartışma ile olacağını, farklı seslere ve düşüncelere ihtiyaç olduğunu da ifade etmektedir. Bir milletvekili, muhalefet partisi olmasına rağmen, sırf muhalefet yaptığı için partisinden ihraç talebi ile disipline gidiyorsa bu durumda bir yanlışlık vardır.

3.4. Meral Akşener (MHP)

Milliyetçi Hareket Partisi Disiplin Kurulu Meral Akşener'in partiden ihraç edilmesi kararını verdi. Meral Akşener, 1 Kasım'da gerçekleşen genel seçimin ardından MHP'nin içindeki muhalif kesimin önderlerinden biri konumundaydı. Meral Akşener'in uzun süredir partinin genel başkanı olma yolundaki adımlarının da ihraç kararında etkili olduğu görülmektedir (BBC, 2016). MHP yönetimi Meral Akşener'i söylemlerinin parti tüzüğüne aykırı olmasını öne sürerek Merkez Disiplin Kurulu'na sevk etme kararı aldı. Merkez Disiplin Kurulu'nda yapılan oylama ile birlikte Akşener'in partiden çıkarılma kararı oy birliği ile alındı (NTV, 2016). Meral Akşener ile beraber Ayhan Erel, Ali Sağır ve Mehmet Bilgiç gibi isimlerinde partiden ihraç edilmeleri istendi.

MHP genel merkezi basın birimi tarafından yapılan açıklama metninde; "Parti tüzüğünde yer alan 11. maddenin ihlal edilmesinden dolayı Meral Akşener, Ayhan Erel, Ali Sağır ve Mehmet bilgiç hakkında "*Kesin Çıkarılma Gerektiren Haller*" konulu 78. maddesinin ve tüzüğünün 81. maddesi gereğince parti üyeliğinden kesin çıkarılmasının talep edilmesiyle disiplin kuruluna sevk edilmiştir" ifadeleri yer almaktadır (BBC, 2016; MHP, 2016)

Milliyetçi Hareket Partisi'nin resmî sitesinden Akşener'in ihracına yönelik bir açıklama yayınlandı. Yayınlanan metinde, ihraç talebi ile ilgili açıklamanın yapıldığı metne bağlı kalınarak, Parti Tüzüğü'nün 11., 79. ve 81. maddeleri gereğince parti üyeliğinden kesin çıkarılma talebi ile Akşener'in tarafına düzenlenmiş olan disiplin soruşturması dosyasının içeriğinin görüşüldüğü, görüşme sonucunda gizli oylama yapıldığı, oylama sonucunda MHP İstanbul

İli, Üsküdar İlçe Teşkilatı üyesi konumunda olan Meral Akşener'in parti tüzüğünde yer alan 78/4 - (c) , (e) , (g) , (h) ve (i) maddeleri gereğince parti üyeliğinin sona erdirilmesi ile cezalandırılmasına, 08.09.2016 tarihinde oy birliği ile karar verildi. Ayhan Erel, Ali Sağır ve Mehmet Bilgiç'in haklarında açılmış olan soruşturmada eksik evrak durumundan dolayı daha sonra karar verileceği eklendi.

İhraç kararı alınan Meral Akşener yazılı bir açıklama metni yayınlayarak:

“Partimizin teşkilatlarını kapatanları, ülkücü hareketin değerli mensuplarını partimize sızmakla suçlayan imzasız ihbar mektupları ile gözaltına alınması karşısında el ovuşturuları, ülkücüler unutmayacaklar. Dolayısıyla şahsımın ihraç edilmesi eylemi nazarımda yok hükmündedir. Meşruluğu tartışmalı bir yönetimin aldığı kararın, Türk milletinin vicdanında bir karşılığı yoktur.” ifadelerine yer vermiştir (MHP, 2016; NTV, 2016).

Yayınladığı metinden yola çıkarak Meral Akşener'in partiden ihraç edilme kararını kabul etmediğini ve kararın kendi açısından yok hükmünde olduğu ifade edilebilir. Bunlara ilaveten Meral Akşener'in Yeniçağ Gazetesi'ne vermiş olduğu demeçte bu süreci hukuksuz gördüğü ve durumu yargıya taşıyacağı anlaşılmaktadır. 1 Kasım'da gerçekleştirilen genel seçimlerden sonra partinin genel başkanı olan Devlet Bahçeli'ye karşı parti içinde muhalefet arttı. 19 Haziran'da muhalifler tarafından düzenlenen olağanüstü kurultay MHP Genel Merkezi tarafından tanınmadı. Neticesinde seçim tekrarlandı ve parti genel başkanı olarak Devlet Bahçeli yoluna devam etti (BBC; 2016).

Meral Akşener, “Ya MHP Genel Başkanı olup Başbakan olurum ya da babaannelik yaparım” (t24, 2016) diye siyasi kariyeri hakkında bir açıklamada bulunmuştu ama MHP Genel Başkanı olmak şöyle dursun görüş ayrılıklarından dolayı parti üyeliğinden çıkarılarak cezalandırıldı.

MHP'den ihraç edilen Akşener, ihraç edilme kararı için açmış olduğu red davası sürerken İyi Parti'yi kurdu ve partinin genel başkanı oldu. 30 Haziran 2020 tarihinde Anayasa Mahkemesi, 2016 yılında Meral Akşener'in MHP'den ihracına yönelik yapmış olduğu başvuruyu değerlendirdi ve “konu bakımından yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemez yönünde karar verdi. Yani Akşener'in davası Anayasa Mahkemesi tarafından reddedildi. Akşener, 2016 yılında MHP genel başkanı olmak istedi ve Bahçeli karşısında aday oldu ve partiyi genel kurula götürme yolunda adımlar attı fakat kongre gerçekleştirilemedi. Bahçeli ve kurmayları Akşener'i kendine karşı bir tehdit olarak algıladı ve parti üyeliğine son verilmesi için MHP disiplin kuruluna başvuru yaptı. MHP Disiplin Kurulu 8 Eylül 2016'da Meral Akşener'i parti üyeliğinden ihraç etme kararı aldı (Evrensel Gazetesi, 2020).

3.5. İyi Parti

İyi Parti, 25.09.2017'de Meral Akşener, Koray Aydın, Yusuf Halaçoğlu, Nuri Okutan, Ümit Özdağ, İsmail Ok, Aytun Çıray başta olmak üzere 200 kişilik kurucu üye ile birlikte kuruldu. Bu isimlerin çoğunun Milliyetçi Hareket Partisi'nden ihraç edilen isimler olması dikkat çekmektedir. İyi Parti kurucu üyesi olarak yer alan ve MHP'den ihraç edilen Ümit Özdağ, Nuri Okutan, İsmail Ok ve Yusuf Halaçoğlu gibi isimler zamanla İyi Parti'den de ayrılmıştır. Bu isimlerin hem MHP ile ilgilerinin kesilmesi hem de İyi Parti ile olan ilişkileri ele alınmıştır.

3.5.1. Ümit Özdağ

MHP Gaziantep milletvekili idi. Meral Akşener ile beraber MHP'ye muhalif hareketi oluşturan kişilerden birisidir. 2016 yılı şubat ayında MHP genel başkan yardımcısı olarak görev yapmakta iken kongre yapılmasını istedi. 2016 yılının nisan ayında MHP'nin genel başkanı olmak için aday oldu fakat yargı süreci sonunda kongre kararı iptal edildi ve 2016 yılının kasım ayında MHP'den ihraç edildi (BBC, 2017).

Özdağ, 20.10.2016'da parti tüzüğünü ihlal ettiği münasebetiyle tedbirli ve parti üyeliğinden kesin çıkarma talebi ile MHP Disiplin Kuruluna sevk edildi. MHP Merkez Disiplin Kurulu Başkanı Halil Öztürk, Ümit Özdağ hakkında açıklamada bulunmuştur. Açıklamasında Parti tüzüğünde yer alan 11., 79. ve 81. maddeler uyarınca kesin çıkarma cezası talep edilerek Ümit Özdağ, merkez disiplin kuruluna gönderilmiştir. Adına düzenlenmiş olan disiplin soruşturması dosyasının içeriğinin görüşüldüğü, görüşmeler neticesinde 15.11.2016 tarihinde gizli oylama yapıldığını, MHP Gaziantep Milletvekili olan Ümit Özdağ'ın parti tüzüğünde yer alan 78/4-(c) ve (e) maddeleri gereğince parti üyeliğinin sona erdirilmesi ile cezalandırılmasına oy birliği ile karar verildiği aynı zamanda yargı yolunun da kendisine açık olduğu ifade edildi (MHP, 2016).

Ümit Özdağ, Başkanlık sistemi konusunda Genel Başkan Devlet Bahçeli ile aynı görüşte olmadığını beyan edip ve Bahçeli'yi sert bir şekilde eleştirmişti. Aynı zamanda Özdağ, AK Parti tarafından başkanlık sistemi için sunulan anayasa önerisine kendisi ve 5 milletvekilinin Meclis'te yapılacak olan oylamada "hayır" oyu vereceklerini de basın yolu ile herkese duyurmuştu. Ayrıca Özdağ, partiden uzaklaştırılan diğer genel başkan yardımcılarını ile birlikte cumhurbaşkanlığı referandumundan önce 16 Nisan 2017 tarihinde "Türk Milliyetçileri Hayır Diyor" platformunu oluşturmuştur (Ümitözdağ, 2022). Özdağ, başkanlık sisteminin Türkiye için iyi olmadığını ve başkanlık sisteminde ısrar edilmemesi gerektiğini belirtti. Başkanlık sisteminde fazla

ısrarcı olmanın Türkiye’yi ve Türk toplumunu ikiye böleceğini ve bu bölünmenin kutuplaşmayı da beraberinde getireceğini, böyle bir durumun iç ve dış yönlendirmeye daha açık olacağını ifade etmiş ve Başkanlık sisteminden zafer değil, yenilgi çıkar demiştir (DW, 2020).

MHP’den çıkarılan Ümit Özdağ, İyi Parti’nin kurucu üyelerinden birisidir ve aynı zamanda partinin kurucular kurulunda olması gereken isimlerin listesini hazırlayan kişidir. Partide Propagandadan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. 2018 yılında yapılan seçimlerde İyi Parti İstanbul Milletvekili olarak seçilmiştir. İyi Parti’nin siyasal çizgisinden sapmasından dolayı 2019’da partinin başkanlık divanından ayrılmıştır. Özdağ’ın İyi Parti içinde bulunan FETÖ’cüler ile mücadele etmesi üzerine (Ümitözdağ, 2022) İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener tarafından 16 Kasım 2020 tarihinde Özdağ’ın iftira boyutunda olan söylemlerinden dolayı partiden ihraç edildiği açıklandı.

Ümit Özdağ, İstanbul Milletvekili olarak bir televizyon programına konuk olmuştur. Bu programda, İYİ Parti İstanbul İl Başkanı olan Buğra Kavuncu’yu Kazakistan’da kaldığı dönem içinde “gülen hareketi yandaşları ile birlikte hareket etmekle” suçladı. Ayrıca partisinin AKP ile birlikte gizli anayasa çalışması yaptığını da ilave etti. Bu açıklamalar sonucunda Özdağ, İyi Partide yer alan delegelerin ve genel başkan Akşener’in tepkisini aldı ve Özdağ hakkında ihraç talebinde bulunuldu.

“Parti tüzüğüünün 76/d maddesi gereğince aykırı davranış ve eylemler içinde olmak, asılsız iddialarda bulunmak ve bu iddialarda ısrarcı olmaktan dolayı parti üyeliğinden ve kurucular kurulu üyeliğinden kesin olarak çıkarılmasına oybirliği halinde karar verilmiştir” (İyiparti, 2020; BBC, 2020) ifadesi ile Ümit Özdağ’ın resmen 16 Kasım 2020 tarihinde parti ile ilişkisi kesildi.

Ümit Özdağ partiden ihraç edilme kararı sonrasında yargıya başvurdu. Ankara 1’inci Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından Özdağ’ın İyi Parti’den ihraç kararı iptal edildi (t24, 2022). Ümit Özdağ’ın ikinci kere partiden ihraç konu olmaya başladığı zamanlarda, Özdağ 4 Mart 2021 tarihinde İyi Parti’den istifa ettiğini:

“Siyasi omurgasızlarla, HDP ile masaya oturanlarla, HDP’nin kapatılmasına karşı çıkanlarla, Türk gençlerini aldatanlarla aynı partide bulunmam mümkün değildir. Kurucusu olduğum İYİ Parti’den istifa ediyorum” sözleri ile açıkladı (Habertürk Gazetesi, 2021).

Özdağ, İyi Parti’den istifa ettikten sonra Zafer Partisi’ni kurmaya karar verdi ve partinin kuruluş dilekçesini İç İşleri Bakanlığına sundu. Zafer

Partisi, 194 kurucular kurulu üyesi ile birlikte 26 Ağustos 2021 tarihinde resmen kuruldu (Ümitoçdag, 2022).

3.5.2. Nuri Okutan

Okutan, 2015 yılında yapılan seçimle birlikte MHP'den Isparta milletvekili olarak meclise girdi. MHP ile çok fazla görüş ayrılığı yaşaması ve Akşener'i desteklemesi üzerinde partiden istifa edip İyi Parti'ye katıldı (BBC, 2016).

3.5.3. İsmail Ok

2009 yılında MHP'nin Balıkesir Belediye Başkanı oldu ve 5 yıl süreyle belediye başkanlığı görevini yerine getirdi. 2015 yılında gerçekleşen seçimle birlikte MHP'de Balıkesir Milletvekili olmaya hak kazandı. Zamanla görüş ayrılığı yaşadığı gerekçesiyle partiden istifa etti ve Akşener'in kuracağı partiye katıldı (BBC, 2016).

İsmail Ok, 2018'de İyi Parti'den Balıkesir Milletvekili adayı oldu ve seçildi. İyi Parti'nin icraatlarından, CHP ile kurmuş olduğu Millet İttifakından rahatsız olan, örtülü olarak da HDP ile ittifak kurdukları izleniminde olduğu için partiye zarar vermek adına hiçbir şey yapmadığını belirten Ok, 2020 yılında partiden istifa etti. Yaklaşık 2 yıl kadar bağımsız milletvekili olarak kaldı ve 20 Nisan 2022 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi'ne geçiş yaptı (Gazeteduvar, 2022).

3.5.4. Yusuf Halaçoğlu

1993 yılından 2008 yılına kadar Türk Tarih Kurumu'nda başkanlık yaptı. 2007 yılında "*Kürtler Türkmen, Alevi Kürtler ise Ermeni dönmesidir*" şeklinde ifadesiyle büyük tartışma oluşturdu. Siyaset hayatına MHP'den katılan Halaçoğlu, 2011 ve 2015 yıllarında Kayseri milletvekili olarak seçildi ve görev yaptı (BBC, 2016).

MHP Merkez Disiplin Kurulu Başkanı Halil Öztürk; İsmail Ok, Yusuf Halaçoğlu, Nuri Okutan ile Sinan Oğan'ın Parti tüzüğünde yer alan 11, 79 ve 81'inci maddeler gereğince kesin çıkarma cezası talebiyle Merkez Disiplin Kuruluna sevk edildiğini, haklarında düzenlenmiş olan disiplin soruşturması dosyasının içeriğinin görüşüldüğünü, görüşmeler neticesinde gizli oylama yapıldığını ve oylamada İsmail Ok, Yusuf Halaçoğlu, Nuri Okutan ile Sinan Oğan'ın parti tüzüğünde yer alan 78. maddenin 4. Fıkrasının (e) ve (h) bentleri gereğince parti üyeliğinin sona erdirilmesi ile cezalandırılmasına oy birliği ile karar verildiğini yazılı açıklama ile bildirdi (MHP, 2016).

MHP'nin parti tüzüğü içinde yer alan 78. madde "disiplin cezası gerektiren haller"i içermekle birlikte 78. maddenin 4. fıkrasının "kesin çıkarma" cezası

ile ilgili olduğunu ve kapsamında yer alan (e) ve (h) bentlerinin ise; “partinin birlik ve beraberliğini bozacak niteliklerde davranışlarda bulunmayı ve üyelikten doğan haklarını kötüye kullanmayı” ifade etmektedir (MHP, 2016; Karadağ, 2017).

Halaçoğlu, MHP ile genel başkan seçimi ve başkanlık sistemi hususunda görüş ayrılığına sahiptir. Bu durumu da açık ve net bir biçimde dile getirmiştir. Kendisi ile birlikte Ümit Özdağ da dahil birçok kişi aynı sebep ve söylemlerden ötürü partiden ihraç edilmiştir.

Halaçoğlu, 2017 yılında kurucu üyelerinden biri olarak İyi Parti’yi kurmuştur. 06.08.2018’de Nevzat Bor, Yusuf Halaçoğlu ve Özcan Yeniçeri bir basın toplantısı tertipleyip partiden istifa ettiklerini açıklamışlardır. Yaptıkları toplantıda başta Akşener ve parti yöneticilerini eleştirmişler, partide demokrasinin işlemediğini, önemli kararların kurucu üyelerden habersiz olarak tek başlarına alındığını ifade etmişlerdir. Milletvekili aday listelerinin hazırlanmasında vefasızlık yapıldığını, Millet İttifakına katılmanın partiye oy kaybettirdiğini ve bu durumdan tek sorumlu kişinin Meral Akşener olduğunu beyan etmişlerdir. Özellikle Halaçoğlu, partinin 24 Haziran seçimlerinde düşük oy almalarında “hataların tümü genel başkanın kendisine aittir” söyleminde bulunmuştur (Öztürk, 2018).

3.5.5. Koray Aydın

İyi Parti’nin kurucuların biri olan Koray Aydın, başkanlık divanında yer almakta ve Teşkilat Başkanlığının başında bulunmaktadır. 30 Mart 2022’de toplanan İyi Parti Genel İdare Kurulu ile birlikte başkanlık divanı içinde iki önemli yenilik gerçekleştirildi. Bu değişikliklerden birisi parti içinde “ikinci adam” diye adlandırılan Koray Aydın’ın Teşkilat ve Gençlik Politikaları Başkanlıklarından alınmasıdır. Teşkilat ve Gençlik Politikaları Başkanlıkları partinin genel başkanı Meral Akşener’e bağlandı. Koray Aydın, başkanlık divanı içinde Siyasi İşler Başkanlığına getirildi (Saymaz, 2022). Bu hamle, parti dışında çok konuşulmakla birlikte “bu partinin lideri benim” diyen bir Akşener kimliği, parti içinde söylem birlikteliği oluşturma amacı, aynı zamanda Aydın’ın pasifize edilmesi olarak yorumlandı. Yakın zamanda yapılan bu hamlelerin İyi Parti’nin merkez sağ olma yolundaki adımları olarak değerlendirilmektedir.

3.5.6. Yavuz Ağırlioğlu

Yavuz Ağırlioğlu, İyi Parti içinde başkanlık divanında Türk Dünyası ve Yurt Dışı Türkler Başkanlığı’nda görev yapmakta olan ve partinin önde gelen isimlerinden birisidir. 30 Mart 2022’de toplanan İyi Parti Genel İdare Kurulu

ile birlikte başkanlık divanı içinde iki önemli yenilik gerçekleştirildi. Bu değişikliklerden birincisi Koray Aydın'ın Siyasi İşler Başkanlığına getirilmesidir. İkincisi ise Yavuz Ağırlioğlu'nun başkanlık divanının dışında bırakılmasıdır. Türk Dünyası ve Yurt Dışı Türkler Başkanlığı görevine Rıdvan Uz getirildi (Cumhuriyet Gazetesi, 2022). Yavuz Ağırlioğlu buna ilaveten parti sözcülüğü görevinden de alındı.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun *"Bu ülkeye demokrasi gelecekte yolu Diyarbakır'dan geçer"* sözlerini sert bir şekilde eleştiren Yavuz Ağırlioğlu "hukuk ve demokrasinin tek adresi Ankara'dır" diyerek Kılıçdaroğlu'na cevap vermişti. Ağırlioğlu, bu çıkışından dolayı partisinden de uyarı almıştı. Ağırlioğlu, Kemal Kılıçdaroğlu'nun yapılacak seçimde muhtemel cumhurbaşkanlığı adaylığına karşı çıkmasından dolayı parti yönetiminden uzaklaştırıldığı iddiaları ile karşı karşıya kalmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 2022). Ayrıca İyi Parti İstanbul Milletvekili olan Ağırlioğlu, Türk Dünyası ve Yurt Dışı Türkler Başkanlığı görevinden alındığının kendisine tebliğ edilmediğini de gazetecilere beyan etti.

Meral Akşener'in, HDP'li vekillere yönelik hülasalara "hülasaların muhtevasına bakacaklarını, halkın iradesine saygı göstereceklerini, hakkın ve hakikatin yanında duracaklarını" beyan etmesinin hemen ardından Ağırlioğlu, terör ile gençlik yıllarından itibaren savaştığını, terör konusunda hassasiyeti olduğunu, terör konusunda fezlekeye evet oyu vereceğini ifade etmiştir. Yavuz Ağırlioğlu, Ermeni soykırımı ile ilgili açıklamalarından dolayı HDP'lilere karşı çıkmış ve "bu kişilere Taşnakçıların isimleri yakışır" sözleri ile dikkatleri üzerine çekmiş ve oldukça tepki almıştı (Cumhuriyet Gazetesi, 2022). Yavuz Ağırlioğlu'nun daha önce yapmış olduğu bir açıklamada "İyi Parti olmadan CHP Cumhur İttifakı'ndan ne kadar oy alabiliyor" söylemi de partiyi oldukça rahatsız etti (Yeni Şafak Gazetesi, 2022). Ağırlioğlu'nun Kılıçdaroğlu'nun muhtemel cumhurbaşkanlığı adaylığına da sıcak bakmaması olayları iyice tırmandırdı ve Akşener söylem birliği noktasında kendine böyle bir çözüm yolu buldu.

3 Mart 2023 tarihinde Meral Akşener partisi ile bir idare kurulu toplantısı gerçekleştirdi. İdare kurulu toplantısının ardından ulusal basına açıklamalarda bulundu. Altılı masa diye tabir edilen Millet İttifakının cumhurbaşkanı adayı olarak Kemal Kılıçdaroğlu'nu desteklediğini, kendisinin ise milletin görüşlerinin es geçilmesinden dolayı rahatsız olduğunu ve masadan ayrıldığını ifade etti. İyi Parti olarak böyle bir kararı uygun gördüklerini açıkladı Akşener. Hemen akabinde zorlu birkaç gün geçiren Akşener, 6 Mart 2023'de Millet İttifakının toplantısına katıldı. 6 Mart 2023 tarihinde Millet İttifakının cumhurbaşkanı adayı olarak Kemal Kılıçdaroğlu açıklandı. Kemal

Kılıçdaroğlu'nun cumhurbaşkanı adayı olarak açıklanmasının akabinde Yavuz Ağırlioğlu, Kılıçdaroğlu'na oy vermeyeceğini beyan etti. İyi Parti ile olan bağlarında bu açıklamadan sonra kopmalar yaşanmaya başladı. 29 Mart 2023 tarihinde Yavuz Ağırlioğlu İyi Parti'den istifasını açıkladı. Ağırlioğlu, cumhurbaşkanlığı adaylığı sürecinde İyi Parti'ye dayatılan durumlardan rahatsız olduğunu beyan ederek 5 yıllık İyi Parti üyeliğinden ayrıldığını duyurdu (Sondakika, 2023).

3.5.7. İsmail Koncuk

İyi Parti İstanbul Milletvekili Ümit Özdağ'ın 16 Kasım 2020 tarihinde parti yöneticileri hakkında asılsız iddialarda bulunmak nedeni ile partiden uzaklaştırılmasının hemen ardından Adana Milletvekili İsmail Koncuk da aynı gün partiden istifa ettiğini açıkladı. Koncuk, Özdağ'ın partiden ihraç edilmesinin açıklandığı saatlerde TBMM'den bir basın toplantısı yaptı ve açıklamalarda bulundu. Basın organlarına yaptığı açıklamalarda İyi Parti'yi eleştirdi. Koncuk, partinin adının demokratik olmayan kirli oyunlar ile birlikte anıldığını ifade etti. Parti üzerinde çok emekleri olan bazı milletvekillerinin “kara listeye” alınarak tasfiye edildiğini, Akşener'in bu konuda listeyi oluşturanlara destek verdiğini dile getirdi. İyi Parti'nin iyi yönetilemediğini, partiden çoğu kişinin dışlandığını ve parti ile olan bağları başta olmak üzere gönül bağlarını da kopardıklarının altını çizdi. Partide yer aldığı 3 yıl boyunca partinin kendi içinde söylem birlikteliğine sahip olamadığını ve artık gelecekte emin olmadığını beyan etti. Koncuk, İyi Parti ile olan bütün bağlarının sona erdiğini beyan ederek basına ve partiye istifasını açıkladı (Sayın, 2020).

3.5.8. Vedat Yenerer

İyi Parti kurucu üyelerinden olan gazeteci Vedat Yenerer, İyi Parti'den istifasını açıkladı. İstifa açıklamasında, partinin kendisi için hayal kırıklığından öteye gidemediğini, partinin içinde bir klikleşmenin olduğunu, parti içinde Türk milliyetçilerinin değerinin kalmadığını sadece Akşener'e hayran olan kişilerin bir arada olduğu bir formata dönüştüğünü ifade etmiştir.

Ayrıca görevden alındığı halde bildirmediklerini, parti içinde kurucu değerlere sahip çıkılmadığını, vatansever olan kişilerin partiden dışlandığını, bölücü örgütlere karşı ilgisi ve sevgisi olanların üst düzey yönetici yapıldığını, İyi Parti'nin Akşener fun clup formatına dönüştüğünü ve ayrıca Akşener'in de hiç samimi olmadığını ifade etti (Yeni Şafak Gazetesi, 2022).

SONUÇ

Agonistik demokrasi modeli ile birlikte Mouffe, siyasi alanda çoğulculuğa önem vermektedir. Farklı seslerin, farklı düşüncelerin ve farklı ideolojilerin siyasi arenada güçlendirilmesine ve yer bulmasına destek vermektedir. Demokrasilerde her zaman uzlaşmanın mümkün olmadığını da altını çizmektedir. Bu model ile birlikte demokrasinin antagonizmalara yer açması gerektiğini savunmaktadır. Antagonizmaları yok etmeyi değil, antagonizmaları ehlileştirmeyi amaç edinmektedir. “Çatışmalı modeli” önermektedir. Düşman kavramına geçit vermeden biz ve onlar ayrımının kabullenilmesi gerektiğini, şiddete dönmeden agonizmin oluşturulması gerektiğini, farklı seslerin tanınmasının ve kabul edilmesinin önemli olduğunu ve farklılıklara yer açılması gerekliliğine işaret etmektedir. Parti içi muhalefet ise partilerin kendi içlerinde farklı seslere ne kadar yer verdiği, onları ne kadar desteklediği, biz ve onlar ayrımında çitayı nereye konumlandığını anlama açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada parti içi muhalefet agonistik demokrasi örneği midir? sorusuna cevap aranmıştır. Normal şartlarda parti içi muhalefet agonistik demokrasi ile bağdaşmaktadır. Parti içi muhalefet agonistik demokrasinin bir örneği durumundadır. Fakat uygulamada bu durum farklılıklar gösterebilmektedir. Çalışmada AKP, HDP, İyi Parti ve MHP'nin muhalif kanatlarına yer verilmiştir. Bu partiler içinde yer alan bazı önemli isimlerin parti ile aynı görüşte olmadıkları ve birçok alanda çatışmaya düştükleri tespit edildi. Parti yönetiminin bu muhalefete tavrının sert olduğu, kişilerin partiden ihraç edildiği, istifa etmeye zorlandığı, yalnız bırakıldığı, dışlandığı, susturulduğu, partiden atılmasa da parti içindeki görevlerinden alındığı tespit edildi.

Çalışmada ele alınan partiler ve partilerin uygulamaları neticesinde parti içi muhalefetin agonistik demokrasi örneği olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Agonistik demokrasi modelinde, muhalefet ve farklılıklar tanınır ve kabul edilir. Düşmanlık olmadan rakip düsturu ile hareket edilir. Aynı zamanda farklı sesler ile birlikte var olmanın yolları aranır. Çalışmada ele alınan parti uygulamalarının tam tersi konumda yer aldığı, partilerin içindeki farklı görüşlerin kabullenmesi ve tanınması şöyle dursun tehdit olarak algılandığını görmekteyiz. Dolayısıyla partiden ihraçların başı çektiği bir siyasi arenada agonistik demokrasiden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- AA (2019). <https://www.aa.com.tr/tr/politika/eski-basbakan-ahmet-davutoglu-ak-partiden-istifa-etti/> 1582731 (13.06.2022)
- BBC (2016). <https://www.bbc.com/turkce/37303091>, (08.06.2022).
- BBC (2016). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37093431>. (08.06.2022).
- BBC (2017). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-41750673>. (10.06.2022).
- BBC (2020). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49691853>. (13.06.2022).
- BBC (2020). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54964015> (11.06.2022).
- Bişkin, H. (2019). <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2019/11/25/eski-vekil-mehmet-ali-aslan-hdpden-istifa-etti> (14.06.2022).
- Crowder, G. (2006). “*Chantal Mouffe’s Agonistic Democracy*”, Australasian Political Studies Association Conference’da sunulmuş bildiri, 25-27 September 2006.
- Cumhuriyet Gazetesi (2021). <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/ayhan-bilgen-hdpden-istifa-etti-kimlik-siyaseti-sorunu-cozmuyor-1892491> (13.06.2022).
- Cumhuriyet Gazetesi (2022). <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/iyi-partinin-a-takimindan-cikarilan-yavuz-agiralioglu-ben-de-sizinle-birlikte-ogrendim-1921745>.(11.06.2022).
- Disalvo, C. (2010). *Design, Democracy and Agonistic Pluralism*, Proceedings of the Design Research Society Conference. Montreal.
- DW (2020). <https://www.dw.com/tr/ümitözdağ-iyi-partiden-ihraç-edildi/a-55617858>.(11.06.2022).
- EURONEWS (2019). <https://tr.euronews.com/2019/09/13/ahmet-davutoglu-ak-partiden-istifa-etti>. (13.06.2022).
- Evrensel Gazetesi (2020). <https://www.evrensel.net/haber/408523/aym-meral-aksenerin-mhpden-ihrac-kararinakarsi-yaptigi-basvuruyu-reddetti>. (08.06.2022).
- Gazete Duvar (2022). <https://www.gazeteduvar.com.tr/milletvekili-adayi-olmayacagini-soylemisti-iyi-partiden-istifa-eden-ismail-ok-ak-partiye-gecti-haber-1561486>. (11.06.2022).
- Gelecek Partisi, <https://gelecekpartisi.org.tr>. (15.06.2022).
- Habertürk Gazetesi (2019). <https://www.haberturk.com/hdp-li-eski-vekil-mehmet-ali-aslan-partisinden-istifa-etti-haberler-2543406> (14.06.2022)

- Habertürk Gazetesi (2021). <https://www.haberturk.com/umit-ozdag-iyi-parti-den-istifa-etti-2993435> (11.06.2022).
- İstanbul BİA Haber Merkezi (2021). <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/254768-ayhan-bilgen-hdp-den-istifa-etti> (14.06.2022).
- İyiparti, <https://iyiparti.org.tr> (15.06.2022).
- Karadağ, K. (2017). <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/mhpde-4-i-sim-ihrac-edildi/768142>. (13.06.2022).
- Keyman, F. (1999). *Türkiye ve Radikal Demokrasi*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Laclau, E. and Mouffe, C. (2010). *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, (Çevirmen: Ahmet Kardam), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Laclau, E. and Mouffe, C. (2017). *Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru*, İstanbul: İletişim Yayınları, (Çevirmen: Ahmet Kardam).
- Lowndes, V., and Paxton, M. (2018). Can agonism be institutionalised? Can institutions be agonised? Prospects for democratic design. *The British Journal of Politics and International Relations*, 20(3), 693-710.
- Martin, J. (Der.) (2013). *Chantal Mouffe: Hegemony, radical democracy, and the political*. Routledge.
- McAuliffe, C., and Rogers, D. (2019). *The politics of value in urban development: Valuing conflict in agonistic pluralism*. *Planning Theory*, 18(3), 300-318.
- McClymont, K. (2011). *Revitalising the political: Development control and agonism in planning practice*. *Planning Theory*, 10(3), 239-256.
- MHP, <https://www.mhp.org.tr> (15.06.2022).
- Mouffe, C. (1999). Deliberative democracy or agonistic pluralism? *Social Research*, 66(3), 745-758. 1 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/pdf/40971349.pdf> adresinden erişildi.
- Mouffe, C. (2000). "Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism", *Political Science Series*, 72- 101.
- Mouffe, C. (2002). *Demokratik Paradoks*, Ankara: Epos Yayınları, (Çevirmen Ahmet Cevdet Aşkın).
- Mouffe, C. (2005). The limits of John Rawls's pluralism. *Politics, Philosophy & Economics*, 4(2), 221-231.
- Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the world politically*. Verso Books.
- Mouffe, C. (2013). *Siyasal Üzerine*, İstanbul: İletişim yayınları, (Çevirmen: Mehmet Ratip).
- Mouffe, C. (2015). *Dünyayı Politik Düşünmek: Agonistik Siyaset*, İstanbul: İletişim Yayınları, (Çevirmen: Murat Bozlu Olcay).
- Mouffe, C. (2017). "We Urgently Need to Promote a Left Populism", 15 Nisan 2022 tarihinde <https://www.versobooks.com/blogs/3341-chantal-mouffe-we-urgently-need-to-promote-a-left-populism> adresinden erişildi.

- NTV (2016). <https://www.ntv.com.tr/turkiye/meral-aksener-mhpden-ihrac-edildi> (09.06.2022).
- Owen, D. (1995). *Nietzsche, politics and modernity a critique of liberal reason*. Sage.
- Oxforddictionaries, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/antagonism>, (e.t. 15.05.2022).
- Öztürk, F. (2018). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45084295>. (13.06.2022).
- Ploger, J. (2004). *Strife: Urban planning and agonism*. Planning Theory, 3(1), 71-92.
- Sayın, A. (2020). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54964015>. (11.06.2022).
- Saymaz, İ. (2022). <https://www.yeniakit.com.tr/haber/iste-koray-aydinin-ayagini-kaydiran-fotograflar-1642285>. Html (10.06.2022).
- Simons, J. (Ed.). (2005). The radical democratic possibilities of popular culture, Lars Tonder ve Lasse Thomassen, *Radical Democracy*, 149-166, Manchester: Manchester University.
- Son dakika, “Yavuz Ağırlioğlu: İyi Parti İle Olan Siyasi Beraberliğimden İstifa Ederek, Ayrılıyorum,” <https://www.sondakika.com/politika/haber-yavuz-agirlioglu-iyi-parti-den-istifa-etti-15729489/adresinden> 04.04.2023 alındı.
- T24 (2016). <https://t24.com.tr/haber/meral-aksener-mhpden-ihrac-edildi,359021>. (10.06.2022).
- T24 (2019). <https://t24.com.tr/haber/eski-hdpbatman-milletvekili-mehmet-ali-aslan-partisinden-istifa-etti,849585> (14.06.2022).
- T24, t24.com.tr (11.06.2022).
- Türk Dil Kurumu (2022). <https://www.tdk.gov.tr/> (e.t.15.05.2022).
- Uyar, S. (2021). <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/ayhan-bilgen-hdpden-istifa-etti-kimlik-siyaseti-sorunu-cozmuyor-1892491> (14.06.2022).
- Ümitozdag, <https://umitozdag.com>. (15.06.2022).
- Wingenbach, C. E. (2011). *Institutionalizing Agonistic Democracy: Post-foundationalism and Political Liberalism*, Burlington: Ashgate publishing.
- Yeni Şafak Gazetesi (2022). <https://www.yenisafak.com/gundem/iyi-parti-de-deprem-yavuz-agirlioglu-gorevden-alindi-3772436>. (11.06.2022).
- Yeni Şafak Gazetesi (2022). <https://www.yenisafak.com/gundem/iyi-parti-kurucusu-vedat-yenerer-istifa-etti-parti-meral-aksenerin-hayran-kulubune-dondu-3730594>. (13.06.2022).